

L'any 2006, el Departament d'Acció Social i Ciutadania va crear el Programa per al desenvolupament de Plans Locals per a la Inclusió Social. Un programa adscrit a l'Institut Català d'Assistència i Serveis Socials que s'emmarca en el Pla per a la Inclusió i la Cohesió Social a Catalunya (2006-2009) i el desenvolupament dels principis rectors de l'acció per a la inclusió, els objectius estratègics i els objectius operatius que en aquest s'estableixen.

En el marc d'aquest programa, aquest departament posa a disposició dels ens locals un conjunt de recursos en matèria de cooperació financera i tècnica per a la progressiva elaboració i implantació de Plans Locals per a la Inclusió Social arreu del territori català. Una iniciativa que parteix del reconeixement del paper cabdal de les administracions d'àmbit local i el teixit social del territori en la lluita contra el fenomen de l'exclusió social i en l'assumpció del dinamisme innovador que requereixen les pràctiques i polítiques públiques de resposta als canvis socials i estructurals que han anat esdevenint a Catalunya i a les societats occidentals en les darreres dècades.

EL FENÒMEN DE L'EXCLUSIÓ SOCIAL I LES POLÍTIQUES PER A LA INCLUSIÓ

Des de les darreres dècades del segle XX fins a l'actualitat han esdevingut una sèrie de transformacions socials, econòmiques, culturals i tecnològiques profundes i accelerades que han modificat substancialment les nostres societats. Amb l'emergència de noves formes de producció que demanden flexibilització i la creixent precarització de les condicions de treball (tant en termes retributius com d'estabilitat) de contingents significatius de població; amb l'augment de l'esperança de vida i el progressiu envelliment de la població autòctona; amb l'erosió del model hegemònic tradicional de família nuclear i el creixement de la monoparentalitat i les llars unipersonals; amb la renovada eclosió del fenomen immigratori i la creixent diversitat ètnica, cultural i religiosa, ..., han emergit nous riscos d'exclusió social mentre revifem i es reconfiguren els eixos de desigualtat social moderns i clàssics en el sí de societats cada cop més fragmentades.

En aquest context de canvi social, l'exclusió social apareix com un fenomen complex, altament polièdric, resultat de processos dinàmics d'acumulació i combinació de factors de desavantatge diversos i alhora vinculats a diferents aspectes de la vida personal, social, cultural i política dels individus. Un fenomen multidimensional que va més enllà d'englobar les situacions clàssiques de pobresa o privació monetària i que emergeix de l'impacte social d'una multiplicitat conjugada de factors de risc de diferents àmbits (econòmic, laboral, formatius, relacional, sanitari, residencial,...) que traven el desenvolupament dels mecanismes d'afiliació social i comunitària així com l'accés als sistemes de protecció social i provisió de béns i serveis.

Les polítiques públiques, al seu torn, han estat dipositàries en les darreres dècades d'una certa lògica de resposta institucional a les necessitats i demandes socials marcada, entre d'altres, per l'assistencialisme i l'atenció no contextual de les necessitats individuals, la centralitat de la renda, l'enfocament reactiu orientat a les conseqüències o manifestacions d'un fenomen, la segmentació vertical de responsabilitats i funcions per nivells d'administració, la rígida separació del que es comprenia per esfera pública vers l'esfera privada, així com per la homogeneització social i territorial de les accions polítiques i institucionals. Una lògica tradicional que ja no es mostra igualment capaç i eficaç a l'hora de respondre a la complexitat dels canvis i fenòmens socials que com l'exclusió social emergeixen en el sí de les societats occidentals com la catalana.

Per tal d'afrontar els nous reptes socials cal doncs avançar cap a la superació d'aquesta lògica tradicional i introduir elements d'innovació que permetin, des de les polítiques públiques, respondre integralment i des de plantejaments holístics i estratègics a la complexitat d'aquests reptes. Així, l'adaptació a l'especificitat territorial i la incorporació de l'element comunitari al disseny de les polítiques públiques i la gestió dels serveis, la nuclearització del principi de foment de l'autonomia personal en les pràctiques assistencials, l'enfocament multidimensional i la orientació de les polítiques a les causes del fenomen al que es pretén respondre, la configuració de formes de govern multi-nivell i el foment de la corresponsabilitat entre administracions, agents privats i teixit associatiu, ..., son

alguns dels principis d'una lògica de les polítiques públiques que caldria fer efectiva per tal de respondre eficaçment als reptes socials emergents.

EL PLA PER A LA INCLUSIÓ I LA COHESIÓ SOCIAL A CATALUNYA (2006-2009)

Amb l'inici del segle XXI, la Unió Europea ha instat als diferents Estats i Regions que la integren, a emprendre conjuntament una estratègia adreçada a reduir les desigualtats socials i erradicar les situacions d'exclusió social emergents en el territori. Constatada l'existència de situacions de vulnerabilitat arran dels grans canvis socials que es van esdevenint en les últimes dècades tot i el progrés econòmic, amb el Consell Europeu celebrat a Lisboa al març de 2000 es dona el tret de sortida a l'acció política i institucional comunitària de lluita contra l'exclusió social i les barreres estructurals que dificulten la integració social en el territori de la Unió.

En sintonia amb l'estratègia europea de lluita contra l'exclusió social, el govern de la Generalitat de Catalunya, mitjançant el Departament d'Acció Social i Ciutadania, va elaborar durant l'any 2005 el Pla per a la Inclusió i la Cohesió Social a Catalunya (2006-2009). Un Pla que respon a la necessitat de fixar les bases per anar establint una nova cultura del benestar i una nova manera d'afrontar la lluita contra l'exclusió social des de les polítiques públiques, que permeti superar la visió assistencialista d'atenció als col·lectius més desafavorits i apostar decididament i ferma per polítiques no reductibles a la immediatesa i la resposta institucional focalitzada en les necessitats més urgents de col·lectius vulnerables.

La naturalesa estructural dels grans canvis socials al nostre país en els darrers anys fan necessari un plantejament holístic i estratègic que abracci bona part de l'acció de govern. Un plantejament que alhora sigui capaç de respondre eficaçment al repte de la inclusió social per mitjà del desenvolupament d'apostes integrals, proactives i facilitadores de l'acció del conjunt d'agents del territori. És per això que el Pla per la inclusió i la cohesió social a Catalunya s'estructura en tot un seguit de línies estratègiques d'actuació corresponents als diferents àmbits en què poden emergir factors d'exclusió social de diversa naturalesa, n'estableix els objectius estratègics i operatius per als propers anys i fixa els principis rectors de l'acció per a la inclusió i la cohesió social a Catalunya.

PRINCIPIS RECTORS DE L'ACCIÓ PER A LA INCLUSIÓ I LA COHESIÓ SOCIAL

- **Debilitació dels factors generadors de processos d'exclusió i foment de l'autonomia de les persones.** Això és, intervenir sobre les causes i factors que generen riscos d'exclusió social en el territori i complementar el disseny d'estratègies de prevenció amb una atenció a col·lectius vulnerables que potencii l'autonomia de les persones.
- **Superació del marc estricte dels serveis socials.** Això és, actuar de forma **transversal**, tot incorporant al conjunt d'àrees i departaments de l'administració local en el disseny i execució d'estratègies d'intervenció **integrals**.
- **Adequar totes les accions a les diverses realitats territorials.** Això és, tenir en compte les situacions d'especial necessitat que es generen d'acord amb les dinàmiques pròpies i diferenciades de cada territori i articular comunitàriament el conjunt d'actuacions i mesures que es despleguin en aquest.
- **Treball en xarxa.** Això és, coordinar-se i cooperar amb els diferents agents que operen en el territori i garantir la més àmplia participació i diàleg social tant en el disseny, la implementació, seguiment i avaluació del Pla.
- **Producció i transferència de coneixement.** Això és, disposar d'instruments de mesura per a l'anàlisi del fenomen de l'exclusió social i garantir la transferència del coneixement que se'n generi per mitjà d'aquests i de les pràctiques i les polítiques d'inclusió que es duen a terme en el territori.
- **Sensibilització respecte el fenomen de l'exclusió social i desenvolupar polítiques innovadores per a la inclusió.** Això és, fer visible, sensibilitzar i difondre les causes i conseqüències de l'exclusió social, així com fomentar i promocionar les pràctiques i polítiques innovadores en matèria d'inclusió social.

ELS PLANS LOCALS PER A LA INCLUSIÓ SOCIAL

El Pla per a la Inclusió i la Cohesió Social a Catalunya (2006-2009) assenta els principis de l'acció per a la inclusió social i les bases per a l'establiment d'un model innovador d'intervenció dels poders públics vers el fenomen de l'exclusió social i els factors o causes que el produeixen i/o el reproduïxen en el territori. Tanmateix, per tal fer efectiva la lluita contra l'exclusió social i respondre als nous reptes socials, la definició d'aquest model d'intervenció requereix de la implicació i la complicitat dels agents que operen en el territori, i molt especialment de les administracions d'àmbit local.

En aquest sentit, el propi Pla per a la Inclusió i la Cohesió Social a Catalunya estableix entre els seus objectius operatius la necessitat d'impulsar, estimular i generar recursos per a l'elaboració de Plans per a la Inclusió Social en l'àmbit local. Doncs, és des de la proximitat de l'administració local i la cooperació entre les administracions i el conjunt d'agents que operen en el territori que serà possible, entre d'altres, materialitzar la dimensió comunitària, introduir elements de sensibilitat a l'especificitat territorial, i incorporar efectivament al teixit productiu i associatiu de cada territori al disseny d'estratègies i implementació de polítiques innovadores de resposta als reptes i necessitats socials emergents.

Per aquest motiu, el Departament d'Acció Social i Ciutadania ha posat en marxa el Programa per al desenvolupament de Plans Locals per a la Inclusió social. Un programa de cooperació interadministrativa que posa al servei dels ens locals un conjunt de recursos que facilitin l'articulació estratègica de l'acció per a la inclusió social en el territori per mitjà de l'elaboració de Plans Locals per a la inclusió social i el desplegament de les actuacions necessàries per a llur correcte desenvolupament.

ACTUACIONS EN EL MARC D'UN PLA LOCAL PER A LA INCLUSIÓ SOCIAL

- La concertació d'una estratègia local per a la inclusió social que orienti i articuli les practiques i polítiques locals amb capacitat d'impacte sectorial i/o global sobre les causes i factors de risc d'exclusió social de naturalesa econòmica, laboral, formativa, sociosanitària, residencial o de qualsevol altra índole.
- El disseny transversal i la planificació interdepartamental d'accions i projectes municipals de resposta integral a les situacions de vulnerabilitat i desigualtat social existents en el territori.
- L'articulació territorial i vertebració comunitària de l'acció per a la inclusió social i l'establiment de mecanismes de participació i espais d'interlocució amb el conjunt d'agents del territori que fomentin la corresponsabilitat i garanteixin el major diàleg social possible i la pluralitat en el disseny, la implementació, i l'avaluació de les practiques i polítiques locals per a la inclusió social
- La implementació i desenvolupament de mesures per a la millora dels serveis públics pel qua fa a les condicions d'accés a recursos i serveis, els procediments i protocols d'intervenció i els mecanismes de coordinació interdepartamentals i interadministratius.
- La producció i transferència d'informació i coneixement sobre els riscos d'exclusió social i els recursos per a la inclusió social existents en el territori
- La innovació d'objecte i/o procediment d'intervenció i la progressiva implantació dels criteris de bones practiques per la inclusió social en el disseny i implementació dels projectes i la gestió dels serveis municipals

LA COOPERACIÓ DEL DEPARTAMENT D'ACCIÓ SOCIAL I CIUTADANIA

En el marc del Pla per a la Inclusió i la Cohesió Social a Catalunya (2006-2009), el Departament d'Acció Social i Ciutadania va crear a principis del 2006 el Programa per al desenvolupament de Plans Locals per a la Inclusió Social amb l'objectiu d'incorporar els ens locals a l'estratègia de lluita contra l'exclusió social a Catalunya i procedir, mitjançant la progressiva implantació de Plans Locals per a la Inclusió Social, a la definició compartida d'un nou model d'intervenció dels poders públics vers els nous canvis i reptes socials.

La posada en funcionament l'any 2006 donà el tret de sortida a una nova via de cooperació d'aquest departament amb els ens locals per a la innovació i la millora dels serveis d'atenció a les persones, de la coordinació entre administracions que comparteixen principis i objectius comuns, així com del conjunt de les polítiques públiques amb capacitat d'impacte sobre les causes i factors de risc d'exclusió social que operen en el territori. A tal efecte, el Departament d'Acció Social i Ciutadania,

mitjançant l'Institut Català d'Assistència i Serveis Socials (ICASS), posa a disposició dels ens locals en el marc d'aquest programa un conjunt de recursos econòmics en matèria de cooperació financera i tècnica per al desenvolupament de Plans Locals per a la Inclusió Social que facin efectius els principis rectors de l'acció per a la inclusió social a Catalunya.

COOPERACIÓ FINANCERA

En matèria de cooperació financera, això és, per al finançament de les actuacions conduents al disseny, implementació i avaluació d'un Pla Local per a la Inclusió Social, el Programa per al desenvolupament de Plans Locals per a la Inclusió Social del Departament d'Acció Social i Ciutadania contempla l'aportació econòmica de l'ICASS als ajuntaments beneficiaris per a les despeses derivades de l'execució de les següents actuacions:

- La creació d'una Oficina Tècnica del Pla Local i dotació de recursos humans.
- El desenvolupament de processos participatius per al disseny del Pla i dinamització d'espais de coordinació i seguiment.
- La organització de jornades de debat, reflexió i diàleg amb la ciutadania.
- La realització d'estudis, anàlisis, diagnòsics o altres productes de coneixement en matèria d'inclusió social.
- La realització d'activitats de formació i intercanvi d'experiències en el camp de la inclusió social.

COOPERACIÓ TÈCNICA

En matèria de cooperació tècnica, això és, per a la millora de l'accés a la informació i el coneixement sobre les pràctiques i polítiques per a la inclusió social, les desigualtats socials i els riscos d'exclusió a Catalunya, el Programa per al desenvolupament de Plans Locals per a la Inclusió Social del Departament d'Acció Social i Ciutadania contempla la realització per part de l'ICASS de les següents actuacions al servei dels ens locals:

- L'assessorament i el suport tècnic a municipis i a professionals al servei de les administracions públiques en matèria d'accés a recursos econòmics i tècnics per al desenvolupament de Plans Locals per a la Inclusió Social, programes, projectes i activitats diverses en el camp de la lluita contra l'exclusió social.
- L'organització d'activitats de formació especialitzada per a tècnics de Plans Locals per a la Inclusió Social.
- L'organització de seminaris, jornades o d'altres iniciatives similars per a l'intercanvi d'informació i coneixement sobre pràctiques i polítiques per a la Inclusió Social arreu del territori català.
- La producció i transferència d'estudis i investigacions en matèria d'inclusió social i lluita contra l'exclusió que tinguin en compte les especificitats del fenomen de l'exclusió en cada territori i incorporin, sempre que sigui tècnicament possible, la producció d'indicadors desagregables territorialment.

BENEFICIARIS I DURADA DE LA COOPERACIÓ

Els beneficiaris de la cooperació financera i tècnica del Departament d'Acció Social i Ciutadania establerta en el marc del Programa per al desenvolupament de Plans Locals per a la Inclusió Social són aquells ajuntaments de Catalunya seleccionats segons, entre d'altres criteris, l'equitat i l'equilibri territorial, les necessitats socials i les potencialitats en el territori, que estiguin implementant o projectin implementar un pla d'acord amb els principis rectors de l'acció per a la inclusió social a Catalunya.

La cooperació financera del Departament d'Acció Social i Ciutadania amb els ajuntaments beneficiaris tindrà en tot cas una vigència anual, no obstant aquest Departament assumirà el compromís d'una continuïtat en la cooperació per al desenvolupament de Plans Locals per a la Inclusió Social no inferior en cada cas als dos anys en els termes i condicions que s'estableixin per a cada anualitat.

PROCEDIMENT D'ACCÉS I FORMALITZACIÓ DE LA COOPERACIÓ 2007

Per tal d'accedir durant l'any 2007 als recursos disposats pel Departament d'Acció Social i Ciutadania en matèria de cooperació financera i tècnica per al desenvolupament dels Plans Locals per a la Inclusió Social, els ajuntaments seleccionats que estiguin finalment interessats en l'accés als mateixos hauran de trametre a l'ICASS el formulari de sol·licitud degudament complimentat. Tanmateix, aquells ajuntaments que disposin actualment d'un Pla Local per a la Inclusió Social o iniciativa anàloga en vigor hauran adjuntar-ne còpia del document original en la mateixa tramesa a l'ICASS.

Posteriorment, un cop recepcionats els formularis de sol·licitud, l'ICASS es posarà en contacte amb les autoritats municipals i els referents tècnics que aquestes designin per tal de convenir els termes i condicions de la cooperació financera i tècnica per a l'impuls i desenvolupament d'un Pla Local per a la Inclusió Social. Termes i condicions que finalment restaran establerts jurídicament de la següent forma:

- Per al cas dels municipis que siguin Àrea Bàsica de Serveis Socials, mitjançant signatura d'un annex específic del Conveni per a la Cooperació Interadministrativa entre el Departament d'Acció Social i Ciutadania i l'Ajuntament corresponent, en matèria de serveis socials, infància i família i immigració.
- Per al cas dels municipis que no siguin Àrea Bàsica de Serveis Socials, mitjançant signatura d'un Conveni de col·laboració per a la implementació i desenvolupament del Pla Local per a la Inclusió Social entre el Departament d'Acció Social i Ciutadania i l'ens local corresponent.

